

Baba Basra Sources 76

רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

והעבדים יש להם חזקה. מי שמחזיק בהם ג' שנים:

הגודרות אין להם חזקה. כגון צאן ובהמה שאם החזיק בהן אינה חזקה משום דיש בהם רוח חיים דאיכא למימר מאליהם הלכו אצלו והחזיק בהן גבי עבדים נמי איכא למימר מאליהן הלכו אצלו והחזיק בהן ואמאי יש להן חזקה:

אמר רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים:

^(א) כדקתני בהמה גבי עבדים וגבי גודרות בהמה דקה דאין להם שמירה כל כך אין להם חזקה אבל בהמה גסה דיש להן שמירה יש להם חזקה לאלתר דמצי אמר אתה מכרת לי:

קטן עבד יש לו חזקה. משום דליכא למימר איהו אזיל לתמן:

^(ב) אית ליה אימא לא מנשיא ברא ומדאיתא גבי האי ב' ימים או ג' ולא מיחה יש לו חזקה:

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

הא דאמר ר"ש בן לקיש הגודרות אין להם חזקה. איכא למידק עלה מאי קמ"ל מתני' היא דקתני חזקתן שלש שנים אלמא אין חזקתן לאלתר. איכא למימר סד"א עבדים דוקא שהן בני דעת שמא יקניטנו רבו וילך לו לביתו של חבירו. ומיהו קשיא לן הא דגרסינן בפרק המביא תניין (כ' ב') היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו וכו' בתר דבעיא הדר פשטא מדריש לקיש דאמר הגודרות אין להם חזקה, והא מתני' היא והעבדים חזקתן שלש שנים, איכא לדחוקי ולמימר דהתם כיון שגט כתוב על ידו של עבד רגלים לדבר דאקנוויי אקנייה לה ואלו ממתני' דילמא אית ליה חזקה, ומדריש לקיש שמעינן דאין לו חזקה דלא עדיף מגודרות דרובן ברשות בעלים עומדות ומסורות לרועה ואפילו הכי אין להם חזקה, כך שמעתי.

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

עבדים מי אית להו חזקה והאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה. פי' דקס"ד שאין להם חזקה לעולם קאמר, והא גודרות ועבדים חד טעמא אית להו דאזלי בשוקא ואפשר למתפס בהו, וקשיין ממתני' לריש לקיש.

ופריק רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם לאחר שלש. [נראה] מדברי מורי הרשב"א נר"ו דאעבדים קיימין דיש להם חזקה לאחר שלש שנים דוקא, מפני שעושה פירות תדיר ואולי ישתהו ברשותו זמן שלש שנים, אבל גודרות נהי דאין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה בכדי שדרך הבעלים להקפיד שלא להניחן ברשות (הבעלים) [אחרים], ואין נראה כן מלשון הגמרא דהא ודאי כי פרקינן אין להם חזקה לאלתר על דברי ריש לקיש אמרינן ליה שאמר הלשון הזה דאין להם חזקה ובדידהו אמרינן שיש להם חזקה לאחר שלש שנים, דאי לאו הכי הוה ליה לרבא למימר מאי אין להם חזקה לאלתר.

ויש למדין מכאן לכלים העשויים להשאיל ולהשכיר דלאחר שלש שנים יש להם חזקה דודאי אין דרך להניחן יותר ברשות (בעלים) [אחרים] ולא עדיפי מגודרות, ויש אומרים דהנהו אין להם חזקה לעולם כל היכא דראה דכיון דעשוין להשאיל ולהשכיר לעולם הם חשובים כאילו יש עמהם עידי פקדון, ומביאין ראיה לדבריהם משמעטא דאומן אין לו חזקה ושם נפרש בע"ה שאין ראייתם ראייה, והראשון נ"ל דודאי לאחר שלש שנים יש להן חזקה, ומיהו בהא מודינא דאי איכא עידי פקדון ממש וראה אין להם חזקה לעולם דהא איכא עדים ודאי דיווד ברשות הוה והוי כקרקע שאין לו חזקה לעולם אם יש עדים שירד ברשות, אבל גודרות וכלים שהם עשוין להשאיל ולהשכיר אף על פי שיש עמהם חזקה דפקדון אין כאן עדים גמורים וכשנשתהו שלש שנים הוכיח סופן על תחילתן דבתורת מקח באו לידו, וזה דעת הרשב"א נר"ו, ועוד הוא מוסיף דאפילו בתוך שלש יש להם חזקה כפי ראות הדיינים שנראה שהיו הבעלים מקפידין להניח ברשות אחרים, ומורינא הרא"ה אומר דכלים העשויים להשאיל ולהשכיר הרי זה כעידי פקדון ממש ואין להם חזקה לעולם. קמ"ל דאימא לא מנשיא ברה. פי' מורי נר"ו והוא דשהת בכדי דלא מנשיא ליה.

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

(עה) והא דתנן והעבדים חזקתן שלש שנים מיום ליום. דייקין עלה עבדים יש להן חזקה, והאמר ריש לקיש הגודרות אין להן חזקה. אמר רבא אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים. היכי דמי גודרות כגון כל דבר שהולך יחידי ואין מסור לשומר, אין להן חזקה לאלתר. דלא דיינינן בהו בדינא דשאר מטלטלי דאית להו חזקה לאלתר והמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא כיון דעבידי דאזלי בלא שומר אימור מיעל עיילי לרשותיה דהאי ותפסינהו וקא טעין בהו. ולא שייך הכא טעמא דרב יהודה דאמר לא חציף איניש למגזר דיקלא דלאו דיליה ולמיכל פירי דלאו דיליה. דבשלמא התם כיון דקא עייל לרשותיה דחבריה להדיא וקא שקיל מוכחא מילתא דברשות קא עביד, דאי לאו הכי הוה

מיכסיף מאינשי ולא הוה עביד. אבל גבי גודרות דקאזלן מנפשיהו ועיילי לרשותא דאינשי ויכיל מארי רשות למיתפס בהו ולא מיכסיף דהא לא חזו ליה אינשי, ודאי חציף וחציף ולא קימא ליה חזקה אלא לאחר שלש שנים כפירוקי דרבא. אלא מיהו מסתברא דהני מילי עבדים דאפשר למכתב עליהו שטרא ועבידי אינשי למכתב עליהו שטרא, אבל בהמות דלאו בני מכתב עליהו שטרא נינהו דהא לא מיתחזקי בשמא אלא בטביעות עינא, ולא שייך בהו טעמא דמזדהר אינשי בשטריה לא מהניא בהו חזקה שלש שנים. דיקא נמי דלא איירי במתניתין כל עיקר אלא במקרקעי ובעבדים דדמו למקרקעי, אבל במטלטלי לא איירי כל עיקר. דש"מ דמטלטלי לא שייכא בהו חזקה שלש שנים. דאי גודרות נינהו לא מוקמינן להו בידא דמחזיק אלא בראיה, והוא הדין לדברים העשויין להשאיל ולהשכיר (נינהו קימא להו חזקה לאלתר).

בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

דינין אלו שביארנו בקרקעות שמאחר שהם ידועים לבעלים אלו אף על פי שהם עכשו ביד אחר לא יצאו מחזקה אותם שנודע שהיה שלהם א"כ בשטר או בחזקה שלש שנים במטלטלין אינו כן אלא כל המטלטלין בחזקה זה שהן תחת ידו ואפילו נתברר שהיו אמש או היום של אחר כל זמן שיבא עליהם בטענת מקח ובהיסת דוקא בשאין עשויין להשאיל ולהשכיר כמו שיתבאר הגודרות והם הצאן והעז והשור ובכללן כל מיני בעלי חיים כגון בהמות וחיות ועבדים הואיל ומהלכות הן מעצמן ברשות הרבים אינן בדיון זה ואין להם חזקה אלא אומרין שמעצמן הלכו ברשותו של זה ומ"מ יש להם חזקה שלש שנים ר"ל שכל שבירר המחזיק שעמד בידו שלש שנים ולא מיחה החזיק וכמו שביארנו במשנה בעבדים ואם היה עבד קטן שאינו יכול להלך ברגליו אפילו היתה לו אם המוליכתו ממקום למקום הרי הוא כשאר מטלטלין וכן בהמה או חיה הנמסרת לרועה ולשומר הרי היא כשאר מטלטלין שהרי נמסרה שמירתה לאחר שאינו מניחה לילך אנה ובלבד במקומות או באדם שמוסרה על מנת שלא להניחה כלל ואף בערב כשמחזירין לבעלים אינן מניחין אותן לילך מעצמן לבית בעליהם כמנהג רוב הרועים אלא שחוזרין ומוסרין אותה לבעלים מיד ליד:

נימוקי יוסף מסכת בבא בתרא דף יח עמוד ב

גודרות. גדרות צאן וכל דבר המהלך מעצמו שיתכן לומר הוא נכנס שם ואין לו חזקה וא"כ עבדים אמאי יש להם חזקה. יש להם חזקה לאחר שלש כעבדים. ואתא לאשמועינן ר"ל דלא תימא דוקא עבדים שהם בני דעת איכא למיחש שמא הקניטו רבו אבל גודרות לא קמ"ל:

תוספות מסכת גיטין דף כ עמוד ב ד"ה ת"ש דאמר

ת"ש דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה - פי' לאלתר אלא עד ג' שנים יש להם חזקה כדאמרין בחזקה הבתים (ב"ב דף לו).

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק י הלכה א

בהמה או חיה שאינה שמורה אלא מהלכת בכל מקום א ורועה, אינה בחזקה זה שתפסה מאחר שהיא ידועה לבעלים, כיצד הביא התובע עדים שהבהמה הזאת ידועה לו ב וזה התופס טוען אתה נתתה לי אתה מכרתה לי אינו נאמן, שאין היותה תחת ידו ראייה שהרי היא הלכה מעצמה ונכנסה ברשותו, לפיכך אם לא הביא ראייה תחזור הבהמה לבעליה וישבע היסת על טענה זו.

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק י הלכה ד

וכן העבדים שיכולין להלך אינן בחזקה זה שהן תחת ידו אלא כיון שהביא הטוען עדים שזה ידוע שהוא עבדו והלה טוען אתה מכרתה לי אתה נתתה לי במתנה אינו נאמן ויחזור העבד לבעליו וישבע הטוען שלא מכר ולא נתן, הביא זה הנטען שתפס העבד עדים שיש לזה העבד אצלו שלש שנים רצופות מיום ליום והוא משתמש בו כדרך שהעבדים משמשין את רבן הואיל ולא מיחה בו בכל אלו השנים הרי זה נאמן ומעמידן אותו בידו אחר שישבע היסת שלקחו ממנו או נתנו לו במתנה, אבל עבד קטן שאינו יכול להלך על רגליו מפני קטנותו הרי הוא כשאר המטלטלין וכל מי שיהיה ברשותו הרי הוא בחזקתו והמוציא מחבירו עליו הראיה.

מגיד משנה הלכות טוען ונטען פרק י הלכה א

[א] בהמה או חיה שאינה שמורה וכו'. פרק חזקה הבתים (דף ל"ו) אמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה ופירוש גדרות צאן וכל דבר המהלך בדרכים כגון עבדים וכן מבואר בגמ':

מגיד משנה הלכות טוען ונטען פרק י הלכה ד - ה

[ד] וכן העבדים שיכולין להלך וכו'. שם במשנה והעבדים יש להן חזקה והקשו והאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה ותירץ רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר שלש שנים ורבינו לא הזכיר דין זה דחזקת שלש שנים גבי בהמה או חיה ונראה סיוע לדבריו ממה ששינו במשנה חזקה בעבדים ולא הזכירו בבהמה וחיה אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דהוא הדין אם החזיק בבהמה וחיה שלש שנים שחזקתו חזקה ומועילה לו שכך כתב אבל יש להם לעבדים ולגודרות חזקה לאחר שלש שנים ומדברי בעל העיטור נראה כדעת רבינו וכתב רבינו שנשבע היסט והוא מפני שיש שבועת היסט אפי' בקרקעות כמו שנתבאר פ"ה ויש חולקין ואומרים דכל שיש לו חזקה אינו נשבע דחזקה כשמה ופי"א אכתוב בזה:

אבל עבד קטן וכו'. שם אמר רבא אם היה קטן מוטל בעריסה לאלתר יש לו חזקה ואמרו פשיטא ותירצו לא צריכא דעיילא אימיה התם מהו דתימא ליחוש דילמא אימיה עיילתיה להתם ואנשיתיה קמ"ל דאימא לא מנשיא ברא ע"כ ורבינו כתב הדר סתם והכל בכלל:

ש"ך חושן משפט סימן קלה ס"ק ג

(ג) וי"א דאם כו'. ולפע"ד מוכח כן בש"ס ואין חולק אזה דעל מאי דתנן בריש פ' חזקת הבתים והעבדים וכל שהוא עושה פירות תדיר שחזקתן שלש שנים מיום ליום גרסינן התם (בסוף ל"ו ע"א) ועבדים יש להם חזקה והאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה אמר רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר ג' שנים א"כ משמע לכאורה דגם גודרות יש להם חזקה לאחר ג' שנים ועוד דהא במלת גודרות אין נכלל עבדים דגודרות אינו אלא מל"גדרת צאן כמו שמפ' רשב"ם שם אלא ודאי תלמודא פריך כיון דהתם טעמא כיון דמהלך אין לו חזקה א"כ ה"ה בעבדים וכן פי' רשב"ם שם להדיא ואם איתא דלפי האמת ג"כ בבהמה אין לו חזקה לעולם ובעבדים יש חזקה לאחר ג' שנים א"כ למה מוציא התלמוד דברי ר"ל מפשוטן ומפרש אין להם חזקה לאלתר כו' לימא גודרות שאני א"ו אין חלוק וכן דעת רשב"ם שם להדיא כמ"ש הטור דגם בבהמה וחיה יש חזקה לאחר ג' שנים וכן דעת נ"י שם ורבי' ירוחם נת"י ריש ח"ו וכן נר' להדיא דעת הסמ"ג עשין צ"ה דף קפ"ג ע"ג ומהרמב"ם לא מוכח מידי לפע"ד דמ"ש ה"ה לדעתו אינו נראה אלא נראה דכיון דכת' בעבדים דיש להם חזק' לאחר ג' שנים ה"ה בבהמה כמו שמשמע מדבריו שם דבבהמה ובעבדי' שווים וכ"כ הב"ח וכ"נ מפ' המשנה להרמב"ם ע"ש וכן נר' לפרש דברי הברטנורא ודלא כהתוס' י"ט לדעתו ע"ש ולפ"ז נראה דגם דעת המחבר דגם בבהמ' יש חזקה לאחר ג' שנים וכ"כ להדיא לעיל סי' ע"ב סכ"א ולפ"ז א"צ לדחוק כמ"ש הסמ"ע דבסי' ע"ב לא העתיק רק דברי הטור וסמך עצמו אמ"ש כאן אלא אדרבא איפכא מסתברא דכיון דכת' כאן בעבדים דיש להם חזקה ה"ה בבהמה וגם מבעל העיטור לא מוכח לפע"ד מידי דמ"ש ה' המ' שכן נראה מדבריו נראה שיצא לו ממ"ש דמטלטלי כיון דלאו בני שטרא נינהו אין להם חזקה אפי' לאחר ג' שנים שהרי לא נמצא בבעל העיטור ד"א שיהא משמעותיו כן זולתי זה וכן מבואר להדיא בב"ח וסמ"ע דמדברי בעל העיטור אלו ודו"ק והיינו דהטור העתיק לעיל סי' קל"ג בסתם דברי הב"ה וא"צ לדחוק כמ"ש הב"ח דס"ל להטור כדברי בע"ה לדינא ולא בטעמיה ואפי' יהי' דעת ב"ה כן מ"מ כיון דהוכחתי לעיל מן הש"ס דיש לבהמה וחיה חזק' לאחר ג' שנים וכן דעת הפוסקי' הכי נקטינן, ע' בתשו' ר"ש כהן ס"ב סי' צ"ג:

חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

והעבדים, ק"ל אמאי תני הכא העבדים דמשמע דדוקא משום דעושין פירות תדיר חזקתן ג' שנים הא לאו הכי לא בעי ג' שנים ואמאי והא מנפשייהו קא אזלן והוו להו כגודרות שאין חזקתן לאלתר אלא לאחר ג' שנים וכדאמרין בגמ', וי"ל דגודרות אין להם חזקה לאלתר אבל לאחר שנה או שתיים שדרך הבעלים להקפיד בכך ואינן מניחין אותן ביד אחרים יש להן חזקה, ועבדים נמי אי משום האי טעמא לאחר שנה או שתיים סלקא להו חזקה אבל משום דעבדי פירות תדיר אין להם חזקה עד לאחר ג', וכי אקשינן בגמ' והעבדים יש להם חזקה והא אמר ריש לקיש הגודרות אין להן חזקה ופרקינן אין להם חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש, אעבדים קא מהדר וה"ק העבדים אין להם חזקה לאלתר כגודרות אבל לאחר שלש יש להן חזקה לעבדים, ולעולם גודרות לאלתר הוא דאין להן חזקה הא לאחר זמן שדרך הבעלים להקפיד ושלא להניחן ביד אחרים יש להן חזקה, וכן נראה מלשון ר"ח ז"ל שכך כתב שם הא דאמר ריש לקיש אין להם חזקה לאלתר וזה ששינו העבדים יש להן חזקה לאחר שלש דאמרין כיון דמשמש לזה שלש שנים והניחו בעלים ולא מיחה הרי זה קנאו בחזקה ע"כ. א"נ י"ל דעבדים תרי טעמי אית בהו חד משום דאזלי מנפשייהו ועוד משום שעושין פירות תדיר, וכיון דעבדים הוקשו לקרקעות תנא להו הכא בהדי חזקת קרקעות הואיל ואית בהו נמי משום דעושין פירות תדיר:

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

והעבדים. פי' דאע"ג דמטלטלין חזקתן לאלתר, שאני עבדים שהולכים בשוק ונכנסין בבתיים ואין תפיסתן ראייה שלקחן עד שיחזיק בהם שלש שנים, ונראה לי מלשון המשנה שאלמלא שעושין פירות תדיר לא היו צריכין שלש שנים אלא כיון שעבדו ברשותו שנה או שנתיים כפי שדרך בני אדם להקפיד בהם הוי חזקה, והילכך הגודרות [ד]אין להם חזקה לאלתר משום דאזלי בשוקא כדאיתא בגמרא (ל"ו א') י"ל שאינם צריכין שלש שנים מ"מ כיון שאין עושין פירות תדיר, אלא כפי מה שדרך בני אדם להקפיד שלא להניח ביד אחרים, וכן נראה ממה שפירש ר"ח לקמן, ומיהו אין הסוגיא דלקמן בגמרא דאתמרא גבי גודרות מתיישבת יפה לפ"ז, והנכון דהעבדים והגודרות כיון שאין להם חזקה לאלתר אוקמיניהו רבנן [א]שלש שנים כדין הבתים שלא לתת דבריהם לשיעורין כפי מה שבני אדם מקפידין וכדאיתא בגמ' (כ"ט א'), ותדע עוד דהא אסיקנא בגמ' דלרבנן טעמא דשלש שנים היינו דעד הכי מזדהר בשטריה וגודרות על הרוב לאו בני שטרא נינהו, אלא ודאי דתו לא פלוג רבנן, והא דקתני הכא [עבדים] ולא קתני גודרות היינו משום דכיון דעבדים הוקשו לקרקעות לכמה דינין ועושין פירות תדיר גם כן כבתים תנא להו בהדייהו.

תוספות מסכת בבא מציעא דף ק עמוד א ד"ה וליחזי ברשותא

והליחזי ברשותא דמאן קיימא - וא"ת וכי נמי הוי הולד ברשות לוקח אין זה הוכחה דקנאה דהא אמרינן בח"ה (ב"ב דף לו.). הגודרות אין להן חזקה משום דשמא מאליהן באו לרשותו או תפסן ברחוב כשהן הולכות לרעות וכי תימא הכא משפחה פריך דאמרינן התם קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה דהא משני הכא בעומדת באגם שפחה נמי כו' משמע דמפרה נמי פריך ועוד דקטן נמי דישי לו חזקה מפרש התם טעמא משום דאימא לא מנשיא ברא אבל הכא שמכר האם למה אין לומר שהולכה בנה עמה לבית לוקח במקום שיש לה להיות וי"ל כיון דאיכא דררא דממונא ^(א) ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוען ברי הלוקח אם הוא ברשותו אין להוציא מידו אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק ולא דמי לאחד שהפקיד טלה חי אצל בעל הבית ויש לבעה"ב כמו כן טלה חי ומת אחד מהן דאמר בפ"ב דבכורות (דף יח: ושם) דהמפקיד הוי המע"ה ומועלת חזקת בעל הבית אף על פי שטוען ספק דהתם היה מוחזק בודאי בטלה חי מעיקרא אבל כאן לא הוחזק מעולם לוקח בולד זה בודאי אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען שמא שהיה מוחזק בודאי מתחילה קודם מכירה כשהיתה פרה מעוברת ואף על גב דלא דמי ממש לההיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחילה אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי וולד אחר שנולד אלא בעובר ולפי מה שפי' שחזקת לוקח מועלת כשטוען ברי א"ש דמשני דקיימא באגם ולא משני דקיימא ברשות לוקח ומיהו ה"מ לשנויי דקיימא ברה"ר אלא אין דרך בהמה ושפחה להתעכב שם כמו באגם וסימטא וברשות בעלים.